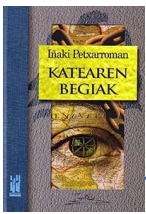
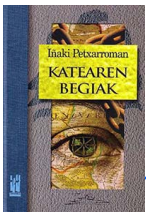

Hiztegíttoa

Hobeto irakurtzen laguntzeko

abade 'apaiza'	«...Nafarroako erregearen idazkariaren eskutik lortutako Bloiseko hitzarmenaren zirriborroa igorri zion Errioxako abadeari ...»	(36)
abaila 'abiada'	«Gerraren abaila bizkortzen ari zen neurrigabe.»	(141)
adeitsu 'errespetuzkoa'	«Parisi buruz ere mintzatu zitzairen Xaho laborari adeitsu haiei.»	(106)
afera 'asuntoa, kontua, arazoa'	«...eta gainera parte hartu dugu Espainiaren aferetan , baita gure odola eman ere.»	(112)
ageriko 'nabarmena, begi-bistakoa'	«Pedro mariskalak iparraldera so egin zuen, eta giroaren aldaketa agerikoaz ohartu zen.»	(49)
agramondar 'nafar erregearen aldekoa'	«...era guztietako presioak egin zituen Nafarroako agramondarren agintari gorenak eta preziatuenak men egin ziezaion Katolikoari.»	(41)
ahitu 'amaitu, agortu'	«Anfontso VIII.aren xedeak, gainera, ez ziren Nafarroan ahitzen .»	(20)
aintzat hartu 'errespetatu, kasu egin, gogoan hartu'	«—Badakit, saiatu naiz hamaika aldiz, baina ez naute aintzat hartzen .»	(94)
aitzinean 'aurrean'	«...bi erresuma indartsuren aitzinean , ahultasun une batean, erresuma galtzen ahal zuen.»	(14)
alaena 'halakoa' (indargarria)	«—Zerri alaenak , ordainduko duzue!»	(220)
alferiza 'errege armadako burua' (Erdi Aroan)	«...Martin Iñiguez Agrakoa, erresumako alferiza ...»	(8)
alta 'hala ere, haatik'	« Alta , gerrate haren ondoren aliantza politika berriro aztertu behar izan zuen Antso erregeak.»	(14)
amorratu 'oso-osokoa, itsua'	«Zorionez, karlista amorratua zen topatu zuen gizona...»	(136)
antigoala 'antzinatea'	«Erljioarekiko errefusaz gain, sistema berriak errotik erasotzen zien lapurtarrek antigoaletik defendatu zituzten antolaketa moduei...»	(68)
antsia 'gogo bizia, urduritasuna'	«...eta hurrengo egun eta asteetan ere horrela ibili zen, antsia handiz (...) dena utzi eta alde egiteko tentaturik.»	(144)
apaiztu 'apaiz bihurtua, apaiz itxurakoa'	«Deabru apaiztuaren fama, berriz, liberalen artean.»	(142)
apezpiku 'obispoa'	«...Aita Santuak berak sinatutako bulda jaso zuen, Gartzia apezpikuaren eskutik...»	(12)
arpilatu 'lapurtu, ostu'	«Aetzak, berriz, preso hartu zituzten gaztelarrek Aurizberrin, haran horretan sartu eta ahal zutena arpilatu ostein.»	(50)
arranditsu 'ikusgarriak, handikeriazkoak'	«Joan zen mariskala Gaztelako erregearen aurrera, eta ospakizun arranditsuetan , eskuan muin egin zion...»	(40)
arrapostu 'ihardetsi, erantzun'	«—Zu baino zuriagoa ziur baietz, mairu halakoa! — arrapostu egin zion Xahok...»	(111)
artadi 'arte basoa' (encinar)	« Artadi handi batean sartu zen...»	(129)
artean 'oraindik' (irag.)	«Pedro mariskalaren gizonak Pirinioen ipar hegian ziren, artean Auñamendiak gurutzatu gabe.»	(49)
ataka 'estualdia, tentsio egoera, kinka larria'	«Gustukoa zuen izarrei begira pentsamenduei ataka irekitzea...»	(70)
atxikimendu 'lotura, aldeko jarrera'	«Amaren esnetik jaso zuen sentimendua zen foruen eta Euskal Herriaren aldeko atxikimendua .»	(128)
auñamendi 'Pirinioak'	«...argi handiko egunetan, oskarbi zenean, Auñamendietaraino hel zitekeen paisaiaren magia.»	(9)

babarrun 'indaba'	«...afaltzeko zopak eta lekaleak jaten zituzten, babarrunak eta dilistak ohiki.»	(118)
bailitzan 'balitz bezala'	«Trebiñok soilik eutsi zion, irla bat bailitzan , arrotzek eragindako itsasoaren erdian.»	(25)
baliatu 'aprobetxatu'	«...Gaztelako Gortean Fernando erregea hil zenetik zegoen ezegonkortasuna baliatzeko .»	(48)
balizko 'posiblea, litekeena'	«Nafar erregearen eta Abu Jakob enperadore mairuaren alabaren arteko balizko ezkontzaren zurrumurrua ahoz aho zebilen...»	(11)
barrena 'zehir, gaindi'	«Larrun mendiraino igo ziren, Altxangatik barrena . Elur ugari zegoen gailurrean...»	(79)
bazka eman 'jaten eman'	«Hala ere, ordu Erdiko bisita batek bi asteo bazka ematen zion Gloriari.»	(225)
bederen 'behintzat, behinik behin'	«— Bai, jauna, posible balitz bederen .»	(110)
behinik behin 'behintzat, bederen'	«Bizirik izanen al zen behinik behin ... Pentsamenduen zurrumbiloak logura ekarri zion...»	(90)
bere onetik atera 'amorratu, sutan jarri'	«Europar liberal eta absolutisten artean zegoen banaketaren gatazkan kokatzen zuten karlistada, eta horrek bere onetik ateratzen zuen Xaho...»	(100)
bermatu 'garantizatu, ziurtatu'	«...mendeetan zehar gure independentzia bermatu duten tresnak deusezteak, ekarri du gerra odoltsu hau Nafarroara.»	(112)
berri 'oraintukoa'	«Bidasoara hurbildu ziren matxinatu berriak , eta ibaia gurutzatzean hasi ziren komeriak.»	(137)
biarnera 'Biarriko hizkera, bearnesa'	«Hizkuntza arrotzean ari ziren, batzuk biarneraz , beste batzuk frantsesez.»	(89)
biarno 'Iparralde ondoko lurraldea'	«Ekialderantz, Biarnoko zelaietan sartua zen ordurako Maria eta Rose zeramatzen gurdia.»	(88)
bizkar-zorro 'motxila'	«...une hartan bertan sorbalda gainean kilo askotako bizkar-zorroa paratu baliote bezala.»	(114)
bulda 'Aita Santuaren agiria (agindua, beinena)'	«...Aita Santuak berak sinatutako bulda jaso zuen, Gartzia apezpikuaren eskutik...»	(12)
buru 'handik eta..., garrenean'	«Bi kilometro eskasen buru , han ageri zen Lesaka (...). Bortizirietako herririk ederrena zen, inondik ere.»	(109)
danbateko 'kolpe gogorra'	«...olatu bortitz bakoitzaren amorruren danbatekoei behar bezalako erantzuna ematen asmatu zuten.»	(17)
deliberatu 'erabaki'	«Hego haize zakarra zebilen, eta barrenera itzultzea deliberatu zuten.»	(9)
delibero 'erabakia'	«Sakon aztertu eta gogoeta egin beharreko deliberoa zen.»	(10)
deportatu 'erbesterratu, deserriratu'	«— Ez dakigu zuzen, baina uste dut agindu bat dagoela Parisen Sara, Azkain eta itsasuar guztiak deportatzeko .»	(84)
deserri 'erbestea, atzerria'	«...Gaztelako lautada isiletan barneratu ziren gatibuak, galsoro amaigabeetan, deserrirantz .»	(52)
desmasia 'gehiegikeria'	«...hara iristen saiatu zen Antso, bere kasa, bere eskuekin mendekatzeko errege hark egin zion desmasia .»	(32)
despotismo 'agintarien gehiegikeria'	«Asko pentsatzen zuen munduaren norabide berrian, despotismoa berdintasunari atea irekitzen ari zitzaion munduaren norabide berrian.»	(98)
deus 'ezer'	«Jatekoa eta edatekoa eskaini iezaiezu, nahi adina, ez dakiela deus falta.»	(8)
dezente 'asko, nahikoa, franko'	«Sukarra izaten zuen goiz eta gauetan, eta pisu dezente galdua zuen.»	(93)

dilista 'lenteja'	«...afaltzeko zopak eta lekaleak jaten zituzten, babarrunak eta dilistak ohiki.»	(118)
dohain 'gaitasuna'	«—Gerrarako zure dohain eta kemena behar ditugu, errege...»	(18)
dolor 'gaiztoa, bilaukeriazkoa'	«...lau gizona kok emakume gazte bat bahitua zuten asmorik zekenarekin (...) Nafarroa Behereko lurretan egiten ari ziren sarraski doilorren hari berean.»	(39)
egitismo 'proiektua, plana'	«...aurrera egin zuen estatutu bateratuaren egitismoak , Lizarran, bere herrian...»	(162)
egotzi 'bota, kanporatu'	«...Nafarroako erregea eliza katolikotik egozten zuena.»	(41)
ekidin 'zerbaiti itzuri egin, zerbait	«...iraultzaren aurkako espioitza eta lana egitea leporatzen zitzaie, eta hori ekiditeko , herritar guztiak deportatzeko galdegiten zieten.»	(76)
elkar 'bata bestea'	« Elkar agurtu zuten, eta etxera sartu zen Gloria.»	(195)
emari 'kopurua'	«Neguaren bihotz-bihotzean izanda, ur emari handia zekarren errekek.»	(79)
eragindako 'probokatutako'	«Trebiñok soilik eutsi zion, irla bat bailitzan, arrotzek eragindako itsasoaren erdian.»	(25)
erran 'esan'	«...eta egunotan Leitzan ote dauden erran didate.»	(115)
errefusa 'ukapena, uko egitea'	«Erljioarekiko errefusaz gain, sistema berriak errotik erasotzen zien lapurtarrek antigoaletik defendatu zituzten antolaketa moduei...»	(68)
errefusatu 'uko egin, ez onartu'	«...baita karlisten Estatu Gorenean esku hartzeko aukera ere. Apaizak, ordea, errefusatu egin zuen eskaintza.»	(145)
errekete 'militar karlista'	«Karlistek 8.000 errekete armaz prestatu zituzten ordurako Nafarroan, konpainietan bildurik.»	(160)
errenditzeaz 'errenditzeko zorian, puntuan'	«...eta Garazi errenditzeaz zen atzo Joan erregearen aitzinean.»	(50)
erreparatu 'begitu, behatu, so egin'	«...etengabe erortzen ziren malutei erreparatu zien, pentsakor.»	(50)
errieta egin 'agiraka egin, haserre hitz egin'	«Del Olmo jenerala heldu zen, eta errieta egin zion kapitainari, han zain egoteagatik.»	(141)
erruki 'gupida'	«Bi aldeek egunero hiltzen zituzten arerioak, inolako errukirik gabe.»	(101)
esamesa 'zurrumurrua'	«...Nafarroan ez ezik inguruko erresumetan ere entzuten ziren mairuen erregearen alabarekiko ustezko loturaren inguruko esamesak .»	(8)
eskumikatu 'fededunen taldetik kanporatu'	«Zer espero zezaketen Aita Santuak lehenago edo geroago eskumikatu egingo zuen erregeaz?»	(21)
euri jasa 'zaparrada handia'	« Euri jasek lur guztia mugitua zuten...»	(137)
eusten ahal diogu 'euts diezaiokegu'	«—Zenbat denboran eusten ahal diogu Gasteizi?»	(21)
ezegonkortasun 'egoera gorabeheratsua'	«...Gaztelako Gortean Fernando erregea hil zenetik zegoen ezegonkortasuna baliatzeko.»	(48)
ezen 'ze, zeren' (lotura hitza)	«Hain bizi zen kezkatuik (...) ezen , iruditzen baitzitzaion (...) hobeki aurre eginen ziela...»	(9)
ezkutatu 'ostendu'	« Ezkutatu ezin zuen irribarre maltzurra azaleratzen zitzaion, haserre plantaren atzean...»	(37)
ferekatu 'laztandu'	«...tristurak batzen zituen hirurak une hartan. Autotik irteten, eta lainoak ferekatu zituen, umel, isil, bare.»	(230)

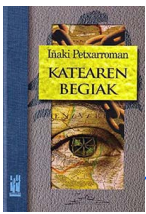
frantximenta 'frantsesa' (mespretxuzkoa)	«Egoera horrek sutan jartzen zuen, bere herria arrotzek umiliatua ikustea (...) frantximentak nagusi alde batean, pesetero kristinoak bestean.»	(106)
gailur 'tontorra'	«Larrun mendiraino igo ziren, Altxangatik barrena. Elur ugari zegoen gailurrean... »	(79)
galdegin 'eskatu'	«.....iraultzaren aurkako espioitza eta lana egitea leporatzen zitzairen, eta (...) herritar guztiak deportatzeko galdegiten zieten (...). Herria husteko alegia.»	(76)
galtzen ahal zuen 'gal zezakeen'	«...bi erresuma indartsuren aitzinean, ahultasun une batean, erresuma galtzen ahal zuen. »	(14)
gatibu 'preso, atxilo'	«Agindu berri bat eman arte, errepublikaren esku zaudete, gatibu. »	(85)
gertu 'prest'	«Altxamenduari berriz ekiteko gertu ziren guztiak.»	(137)
gibel 'atzea'	«...aitarekin batera makila eskuetan hartuta behien gibelean igarotako uneak, edota (...) sagarrondoetara igotzeko egindako makina bat saio.»	(77)
gudaroste 'armada'	«1197ko maiatzean Gaztelako eta Aragoiko gudarosten eraso pairatu zuen Nafarroak.»	(13)
hagitz 'asko, oso'	«...eta horrek hagitz zaildu zuen bi gotorleku nafarren arteko harremana.»	(62)
haize ufada 'haize kolpea, indartsua'	«Soilik noizbehinkako haize ufadek apurtzen zuten isilpe paregabea.»	(127)
halakoa 'alaena' (indargarria)	«—Zu baino zuriagoa ziur baietz, mairu halakoa! —arapostu egin zion Xahok...»	(111)
harrabots 'astrapala, zarata handia,	«Tabakoaren keak eta harrabotsen indar eta oihartzun gero eta handiagoak astuan eta lausoa bihurtzen zuten ostatu barruko giroa.»	(112)
hausnarrean 'gogoetatzen, pentsakor'	« Hausnarrean egin zuen mendian gorako bidea.»	(176)
hautu 'aukera'	«Umiliagarria iruditu zitzaion zaindari arrotzei bere nortasunaren berri eman behar izatea (...) baina zer erremedio, eman beste hauturik ez zuen.»	(102)
hegi 'aldea, alderdia'	«Pedro mariskalaren gizonak Pirinioen ipar hegian ziren, artean Añamendiak gurutzatu gabe.»	(49)
hezurretan egon 'hezur hutsean, argal-argal'	«Belaunikatu eta esku artean hartu zuen umea. Hezurretan zegoen, eta udazkenean zuhaitzetik erortzen den orbelaren pisua zuen.»	(93)
hits 'tristeia'	« Hitsa zen giroa Iruñean.»	(170)
hitzarmen 'ituna, akordioa'	« Hitzarmen sendoa nahi luke eta, horregatik, haren alaba Jazaira eskaintzen dizu, emazte har dezazun.»	(9)
hondarretik aitzina 'bukaeratik aurrera'	«1793ko urtearen hondarretik aitzina , Euskal Herriko mutil gazte ezkongabe guztiak armadara joateko deitu zituzten...»	(80)
husturik 'pot eginda, neka-neka eginda'	«Maria ohean zegoen, egindako ahaleginak husturik. »	(73)
igorri 'bidali'	«...Nafarroako erregearen idazkariaren eskutik lortutako Bloiseko hitzarmenaren zirriborroa igorri zion Errioxako abadeari...»	(36)
ihar 'lehor-lehorra'	«Belar iharretan sua bezala zabaldu zen komunitateen aldeko mugimendua Gaztelan zehar...»	(56)
ika-mika 'eztabaida'	« Ika-mika eta kalapita gogorak izan ziren Frantziako armadako buruaren eta agramondar buruzagien artean egun haietan...»	(59)
ilunabar 'iluntzea, ilundea'	«Jean heldu zen ilunabar batean.»	(93)
inondik ere 'zalantza barik, duda gabe'	«Bi kilometro eskasen buru, han ageri zen Lesaka (...). Bortizieretako herririk ederrena zen, inondik ere. »	(109)

irakindegi 'bolborategia'	«...Iberiar penintsula kristautasunaren irakindegi bihurtua zen 1212ko udaberri hartan.»	(31)
izerdi patsetan 'izerditan blai, busti-bustirik'	«...udaltzainaren aurpegia izerdi patsetan ikusirik eta pitin bat kezkatu rik.»	(167)
izkin egin 'itzuri, ekidin, libratu'	«Hurrengo goizean, munduko arrisku guztiei izkin eginez , Errialdera itzuli zen.»	(130)
jakinarazi 'kontatu'	«...momentuz ez zion jakinaraziko erabakia Abu Jakob enperadoreari, zuhur jokatu nahi baitzuen, zer gerta ere.»	(11)
kalapita 'sesioa, eztabaida garratza'	«Ika-mika eta kalapita gogorak izan ziren Frantziako armadako buruaren eta agramondar buruzagien artean egun haietan...»	(59)
karrika 'kalea'	«Herri osoa karriketara atera zen, afari ordua izan arren.»	(113)
kazkabar 'inetasia, txingorra, harria'	«Eguraldia ezin okerragoa zen: kazkabarrak latz astintzen zuen...»	(137)
kemen 'ausardia, bipiltasuna'	«—Gerrarako zure dohain eta kemena behar ditugu, errege...»	(18)
komeriak 'gorabeherak, arazoak'	«Bidasoara hurbildu ziren matxinatu berriak, eta ibaia gurutzatzean hasi ziren komeriak .»	(137)
kozkortu 'hazi'	«Rose kozkortzen ari zen ordurako. Lehenengo hitzak egiten zituen jadanik...»	(75)
kuriositatez 'jakin-minez'	«Aitzinera egin zuen Xahok. Jende artean sartu ahala, kuriositatez beterik, inguruan suma zitekeen guztiari erreparatzen zion.»	(102)
laborari 'nekazaria'	«Parisi buruz ere mintzatu zitzairen Xaho laborari adeitsu haiei.»	(106)
lagun hurko 'hurbilekoa' (prójimo)	«Nire lagun hurko bat, berriz, Pierre, fusilatu egin zuten, jendarmeengandik alde egiten saiatzeagatik.»	(105)
laiko 'ez-erlijioso'	«Aita Santuak Elizaren egituretatik kanpo jarri zituen Frantziako Konstituzio laikoa onartu zuten apaiz guztiak.»	(71)
lauso 'lainotua'	«Tabakoaren keak eta harrabotsen indar eta oihartzun gero eta handiagoak astuna eta lausoa bihurtzen zuten ostatu barruko giroa.»	(112)
lekale 'lekadunen alea'	«...afaltzeko zopak eta lekaleak jaten zituzten, babarrunak eta dilistak ohiki.»	(118)
lokatz 'basatza, basa biguna'	«Bidean gora abiatu ziren, lokatz artean toki askotan.»	(107)
lur franko 'irekiak, jabe bakoak'	«...haien lurrak murriztu eta lur frankoak , erregearen lurrak, zabaltzen ari zirelako pitinka-pitinka, Europa osoan...»	(10)
maiorazko 'heredentzia'	«...herri lurrak deuseztatu eta jabego pribatua jartzen zuen indarrean, eta maiorazkoa bertan behera utzi nahi zuen...»	(68)
maiz 'sarri, askotan'	«Errekaondoenetik maiz pasatzen ziren Espainiako armadako soldaduak, euskaldunak gehienak.»	(77)
makina bat 'hainbat, pila bat'	«...aitarekin batera makila eskuetan hartuta behien gibelean igarotako uneak, edota (...) sagarrondoetara igotzeko egindako makina bat saio.»	(77)
malapartatu 'madarikatua'	«Moztu diezaiotela burua bihar bertan, Donibane Lohizuneko herriko plazan, jende guztiek ikus dezaten malapartatua .»	(81)
maltzur 'azpikeriazkoa, faltsua'	«Ezkatatu ezin zuen irribarre maltzurra azaleratzen zitzaion, haserre plantaren atzean...»	(37)
maluta 'elur zatitxoa'	«...etengabe erortzen ziren malutei erreparatu zien, pentsakor.»	(50)
marmarra 'haserre, kexuzko hizketaldi ez ozena'	« Marmarraren artean, soldadu batek mespretxu keinuz esana aditu zuen Xahok...»	(111)

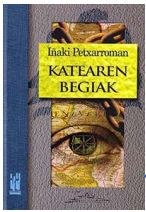

men egin 'obeditu'	«...Nafarroako beste hainbat jauntxok bezala, Logroñora joan, eta errege berriari men egiteko .»	(40)
merinalde 'merindadea, lurralde barrutia'	«...nekazariak prestatzen ari ziren merinalde guztian.»	(169)
miatu 'ikertu, arakatu'	«Paperak miatu ostean, bere bidaiaren inguruko asmoei buruz galdetu zioten Xahori...»	(109)
mikaztasun 'garraztasuna, desatsegina'	«...onak ziren karlisten eta jeltzaleen arteko harremanak. Gaiarreko bileratik aitzina, ordea (...) enfrontamendu eta mikaztasun punturaino heldu arte.»	(163)
mikelete 'Gip. Diputazioko milizia kidea'	«...Ernialdeko apaiza salatu egin zuten Tolosako mikeleteen kuartelean...»	(127)
momentuz 'oraingoz'	«... momentuz ez zion jakinaraziko erabakia Abu Jakob enperadoreari, zuhur jokatu nahi baitzuen, zer gerta ere.»	(11)
muin egin 'musu eman'	«Joan zen mariskala Gaztelako erregearen aurrera, eta ospakizun arranditsuetan, eskuan muin egin zion...»	(40)
musu gorri 'aurpegi gorria, bizia'	«Lo sakonean zen neskatila. Musu gorria , ile horia... aingeru bat ematen zuen, laino artean.»	(78)
muturtu 'haserretu, purrustaka jarri'	«...eta agintari karlista gehienak bere kontra zituen (...) bere aurka gogorki muturturik .»	(146)
neronek 'neuk, nihaurk'	«— Nik neronek ez, sekula ez dut berarekin hitz egin...»	(114)
noraezean 'helbururik gabe, galduta, jitoan'	«Gizonak, emakumeak, haurrak, etxeetatik kanpo zebiltzan, noraezean .»	(39)
ohiki 'sarritan, maiz'	«...afaltzeko zopak eta lekaleak jaten zituzten, babarrunak eta dilistak ohiki .»	(118)
oldartu 'erasoaldia, indarrez bultzatzea'	«Txiki eta Otaegiren hilketak salatzeako bilkuran poliziak egindako oldartzeaz ...»	(195)
orbel 'hosto ihartua'	«Belaunikatu eta esku artean hartu zuen umea. Hezurretan zegoen, eta udazkenean zuhaitzetik erortzen den orbelaren pisua zuen.»	(93)
oren 'ordua'	«...gizonezko bat sartu zen elizara, goizeko lehen orenetan .»	(92)
oroitzapen 'gomuta'	«Emakume usain ahaztuaren oroitzapena bizi-bizirik agertu zitzaion orduan.»	(19)
oskarbi 'zeru garbia'	«...argi handiko egunetan, oskarbi zenean, Auñamendietaraino hel zitekeen paisaiaren magia.»	(9)
ospa egin 'alde egin, joan'	«— Har iezaiezue mezua, eta ospa egin dezatela —agindu zion Antsok.»	(30)
oste 'armada, gudarostea'	«...lehenago jaso zuen Miramamolin erregearen mezu bat, Nafarroara oste bat bidaliko zuela esanez.»	(8)
pagadi 'pago basoa' (hayedo)	«Ernio azpiko pagadi baten erdian zuloa egin arreta handiz, eta berrogei fusil lurperatu zituen Manuel Santa Kruzek.»	(127)
pagauso 'uso migratzailea'	«Zerura begiratu, eta iparraldera zihoan pagauso talde handi bat ikusi zuen.»	(7)
pairatu 'jasan, sufritu'	«Nekez topa zitekeen errepresioa paira zezakeen ezkertiar gehiago...»	(186)
pairatzerako 'pairatu, sufritu baino lehen'	«Baina juntakideek ihes egin zuten eraso pairatzerako .»	(116)
parada 'abagunea, egokiera'	«Zatozte gurekin, eta gure buruzagiarekin egoteko parada izanen duzue.»	(117)
paratu 'jarri, kokatu'	«Egun hartan bertan, Arrano Beltzaren ordezt, Gaztelako ikurra paratu zuten Haroko Lopezen gizonek gotorlekuaren dorre nagusian.»	(25)

patu 'zoria, destinoa'	«Bazekien Dominiquek gillotina zela bere patua .»	(78)
pesetero 'diru zalea'	«Egoera horrek sutan jartzen zuen, bere herria arrotzek umiliatua ikustea (...) frantximentak nagusi alde batean, pesetero kristinoak bestean.»	(106)
pil-pilean 'bero-bero, bizi-bizi'	«Eztabaida politikoa ere pil-pilean zegoen.»	(197)
pipiak janda 'sitsak janda'	«...sasoi hartan ohartu zen Santa Kruz zenbateraino zegoen alderdi karlista barrutik pipiak janda ...»	(131)
pitinka-pitinka 'apurka-apurka'	«...haien lurrak murriztu eta lur frankoak, erregearen lurrak, zabaltzen ari zirelako pitinka-pitinka , Europa osoan...»	(10)
planta 'itxura'	«...udaleko aguazil bat agertu zen, urduritasun planta nabarmenarekin, alkatearen bila.»	(167)
printza 'argi izpia, distira'	«Goizeko eguzkiaren lehenengo printzekin batera, Nafarroako lurretan ziren.»	(81)
puri-purian 'bizi-bizi, modan'	«...zentral nuklearraren aurkako borroka ere puri-purian zegoen...»	(197)
sikiera 'behinik behin, behintzat, bederen'	«...blai-blai eginda, sikiera aitzineko egunetan pilatutako hautsa eta zikinkeria garbitzeko balio izan zien egun hartako bustialdiak.»	(88)
sumatu 'igerri, nabaritu'	«Aitzinera egin zuen Xahok. Jende artean sartu ahala, kuriositatez beterik, inguruan suma zitekeen guztiari erreparatzen zion.»	(102)
supituki 'bat-batean'	«...bota zuen Fernando Katolikoak supituki , mintzakide guztiak mahaiaren inguruan artean eseri ez zirela.»	(37)
tenore 'sasoia, ordua'	«Sufrimenduz beteriko gauaren ostean munduratu zen neskatala, ilunak argiari bide ematen dion tenorean , egunsentian.»	(73)
triskantza 'sarraskia, hilkuntza'	«Artilleria erabili ezinik, triskantza latza pairatu zuen Nafarroako erregearen aldeko armadak.»	(60)
txapelgorri 'herrialde zaindaria'	«Ez zituzten harreman errazak karlistek eta militarrek, txapelgorriek jartzen zituzten baldintza batzuk ez baitzituzten guztiz ontzat hartzen militar faxistek.»	(161)
txunditurik 'liluraturik, harriturik'	«...euskaraz, Euskal Herrairen hizkuntzan (...) Europako komunikazio tresnarik zaharrenean, txunditurik zuen euskaldunen izaeraren oinarritzko osagaian.»	(100)
ufada 'putzaldia'	«Hego haizearen ufaden xuxurla etengabea entzuten zen bazter orotan, irregularki, orain indarrez, orain leun.»	(39)
ukuilu 'gorta, abereen tokia'	« Ukuilura joan eta gero, eta etxeko atea ireki ostean Frantziako armadako gizonak ikusi zituen...»	(78)
urduri 'artega, lasaitasun barik'	«Maite zuen ibaia (...) eta lasaitu egiten zuen hura ikusteak, urduri edo etsita zegoenean.»	(164)
ustezko 'posiblea, litekeena'	«...Nafarroan ez ezik inguruko erresumetan ere entzuten ziren mairuen erregearen alabarekiko ustezko loturaren inguruko esamesak.»	(8)
xede 'helburua, asmoa'	«Anfontso VIII.aren xedeak , gainera, ez ziren Nafarroan ahitzen.»	(20)
xuxurla 'susmurra, ahots isila'	«Hego haizearen ufaden xuxurla etengabea entzuten zen bazter orotan, irregularki, orain indarrez, orain leun.»	(39)
xuxurlatu 'ahapeka esan'	«Aska zaitetz, eta aska nazazu! – xuxurlatu zion emakumeak, ondoko geletatik inor ohar ez zedin.»	(19)
zakar 'gogorra, desatsegina'	«Hego haize zakarra zebilen, eta barrenera itzultzea deliberatu zuten.»	(9)
zeken 'zikoitza, aprobetxatua'	«...emakume gazte bat bahitua zuten asmorik zekenarekin , ordura arte Nafarroa Behereko lurretan egiten ari ziren sarraski doilorren hari berean.»	(39)
zer gerta ere 'badaezpada'	«...momentuz ez zion jakinaraziko erabakia Abu Jakob enperadoreari, zuhur jokatu nahi baitzuen, zer gerta ere .»	(11)

zerumuga 'ostertz muga, horizontea'	«Gari galsoro berdeek betetzen zuten Gaztelako lurra, begia paratu eta zerumugaraino .»	(55)
zintzur 'pasabide estua'	«Hildakoen emazte eta seme-alaben negar-garrasien oihartzunak hedatzen ziren Bidasoa bazterreko mendi hegal eta zintzur estuetan.»	(149)
ziplo 'kolpean, brausta'	«Ondokoak, berriz, fusil baten ipurdiarekin jo zuen Jean buruan. Ziplo erori zen lurrera.»	(94)
ziplo utzi 'lotan, zurrun'	«Ardo kopa batean jarri zituzten zianuro tanta apurrek ziplo utzi zuten Iruñeko putetxe ezagun haren ohe gainean Mosen Boneta...»	(35)
zurrumurru 'esamesa'	«Nafar erregearen eta Abu Jakob enperadore mairuaren alabaren arteko balizko ezkontzaren zurrumurrua ahoz aho zebilen...»	(11)
zurrunbilo 'nahasmendua / zirimola, haize nahasia'	«Bizirik izanen al zen behinik behin... Pentsamenduen zurrunbiloak logura ekarri zion...»	(90)
zutarri 'euskarria, zutabea'	«Emakumea biluzik zegoen, etxearen zutarri bati eskuak loturik.»	(39)